

نقش انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در ظهور و شکل‌گیری مدیریت جهادی

مهدی جعفریان

دانش آموخته کارشناسی ارشد مدیریت فرهنگی دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام). تهران. ایران.

hgol1975@gmail.com

حسن گلی‌زاده

دانش آموخته کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی. تهران. ایران.

Mjafarian12@gmail.com

عباس خلجی

دانش آموخته دکتری مدیریت فرهنگی و عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام). تهران. ایران.

Khalaaji49@gmail.com

چکیده

هدف اصلی پژوهش، بررسی نقش انقلاب اسلامی و دفاع مقدس بر مدیریت جهادی است. انقلاب اسلامی و دفاع مقدس به‌عنوان متغیر مستقل و مدیریت جهادی به‌عنوان متغیر وابسته محسوب می‌شوند. هر کدام از این متغیرها دارای یک‌سری اصول و ارزش‌ها هستند. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی است و به روش توصیفی انجام پذیرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل فرماندهان و مدیران انقلاب اسلامی و دوران دفاع مقدس و صاحب‌نظران و خبرگان عرصه فرهنگ و مدیریت جهادی آن دوران است که به‌صورت هدفمند و به تعداد ۳۲ نفر انتخاب شده‌اند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شده و جهت بررسی روایی پرسش‌نامه از روایی محتوا، روایی همگرا و روایی افتراقی استفاده شده است. همچنین، جهت بررسی پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای

کرونیخ و پایایی ترکیبی استفاده شده و جهت بررسی و آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. نتایج تحلیل‌ها نشان داد که انقلاب اسلامی به صورت مستقیم بر مدیریت جهادی تأثیر ندارد؛ انقلاب اسلامی بیشتر بر دفاع مقدس تأثیرگذار است. دفاع مقدس بر مدیریت جهادی اثر مثبت و مستقیم داشته است و انقلاب اسلامی با تأثیرگذاری بر دفاع مقدس، بر مدیریت جهادی تأثیر گذاشته است. با توجه به نتایج پژوهش، گفتمان دفاع مقدس از گفتمان اصلی انقلاب اسلامی ایران انفکاک‌ناپذیر است. دوران دفاع مقدس اولاً، به این گفتمان قوام بخشیده و آن‌ها را تقویت کرده است و ثانیاً، باعث شده است که هرچه پررنگ‌تر و مؤثرتر به عنوان عناصر هویتی ایران مطرح شوند. همچنین، ولایت‌مداری ستون اصلی انقلاب اسلامی، مدیریت جهادی و دفاع مقدس است.

کلیدواژه‌ها: انقلاب اسلامی، دفاع مقدس، مدیریت جهادی، اصول و

ارزش‌ها.

۱. مقدمه

انقلاب اسلامی ایران برخلاف جنبش‌ها و نهضت‌های پیشین در ایران و منطقه خاورمیانه، که در قالب ناسیونالیسم، دموکراسی و مشروطه و یا تأثیرپذیری از انقلاب سوسیالیستی شوروی و آمیخته با هویت غربی یا التقاطی از فرهنگ غرب و شرق بود، شکل گرفت. این بار نهاد مرجعیت و روحانیت و به طور خاص، امام خمینی (رحمة الله علیه) با تکیه بر رسالت و مسئولیت خود و اسلام ناب و الگوگیری از انقلاب اسلامی به رهبری پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله و سلم) و سیره و سنت امیرالمؤمنین (علیه السلام) تفسیر و تحلیل جدیدی از اهداف و آرمان‌های اصیل، با تصحیح تفکرات و شیوه‌های گذشته، انقلاب عظیمی را بنا نهاد که منشأ تحولات عمیق و گسترده‌ای در جامعه ایران و سطح منطقه خاورمیانه و جغرافیای جهان اسلام و در گستره جامعه بین‌الملل شد. انقلاب اسلامی ایران، به عنوان یک حادثه مهم، ریشه در تاریخ، تمدن، جغرافیا و اعتقاد جامعه ایرانی دارد و با عبور از جریان‌ها و تحولات و تکیه بر اسلام ناب، الگویی بدیع از نظام سیاسی را به بشریت ارائه کرد که با تفسیری نوین از متون دینی و اسلام راستین در صدد ارائه تجربه‌ای نو در پی‌ریزی یک زندگی سیاسی متکی بر فضیلت‌ها، آرمان‌ها و ارزش‌های دینی است. بدیهی است

که به موازات تشکیلات سیاسی پیش‌گفته نمی‌توان ساخت مدیریتی، فرهنگی، اقتصادی، اداری و نظامی را دگرگون کرد؛ ازسوی دیگر، نفوذ انقلاب در تمام تشکیلات و روابط، نابودی ارزش‌های رژیم طاغوت و خلق ارزش‌های نوین اسلامی، باعث ایجاد توقع به حق مردم برای تبدیل روابط ارتجاعی و پوسیده گذشته به روابطی با ضوابط و ساختی انقلابی شد. این امر ایجاب می‌کرد هرچه سریع‌تر، تغییراتی در تشکیلات مدیریتی، فرهنگی، اقتصادی و اداری و نظامی مملکت ایجاد شود و تأسیس نهادهای انقلابی برای حل این تناقض بود؛ بنابراین، شناخت زمینه ظهور و شکل‌گیری مدیریت جهادی در بستر انقلاب اسلامی و دفاع مقدس نیازمند تبیین و توضیح است.

با پیروزی انقلاب اسلامی نیازهای جدیدی برای جامعه به وجود آمد. کمک به افراد مستضعف، خواسته عمومی برای آبادانی کشور در روستاها و شهرها و تقاضا برای رفع تبعیض و فساد و افزایش درآمد و اشتغال و دفاع از انقلاب اسلامی و کشور در مقابل ضد انقلاب و متجاوزان به مرزها و رسیدگی به خانواده شهدای انقلاب باعث ایجاد نهادهای جدید مانند جهاد سازندگی، کمیته امداد امام خمینی (رحمة الله علیه)، بنیاد شهید، بسیج مستضعفان، سپاه پاسداران و غیره در کشور شد. جریان انقلاب اسلامی و رویدادهای پس از آن، یعنی دفاع مقدس، به شکل‌گیری نوعی رفتار، فرهنگ و سبک مدیریت سازمانی منجر شد که بعدها به عنوان کار و مدیریت جهادی تعبیر شد. بدیهی است که بی‌توجهی به جوهره اصلی و عامل حیاتی اندیشه جهادی باعث انحراف یا سوء برداشت از آن می‌شود.

اگر در حوزه نظری به معرفی این مدل موفق مدیریتی در بستر انقلاب اسلامی و دفاع مقدس پرداخته شود، آن وقت است که در حوزه عملی نیز ایجاب می‌کند تا با شناخت مؤلفه‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس به تقویت این مؤلفه‌ها در بستر کشور و جامعه همت گماشت و در نتیجه آن نیز تقویت و تحکیم مدل مدیریت جهادی در تمام سطوح فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی صورت می‌گیرد. زمانی می‌توان به تثبیت و تحکیم مدیریت جهادی پرداخت که نقش انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در ایجاد و تقویت مدل اثرگذار مدیریت جهادی تبیین شود؛ چراکه بدون علم و آگاهی از مؤلفه‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس نمی‌توان به تقویت مدل مدیریت جهادی، که همزاد انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در ایران است، پرداخت و نیز باید دانست به میزان بالا رفتن شناخت و تقویت گفتمان انقلاب اسلامی، اهداف نسبت به تثبیت و گسترش فرهنگ جهادی، حرکت‌های جهادی، تبیین و ترویج سبک مدیریت جهادی محقق خواهد شد. به میزان شناخت از زوایای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس می‌توان ظهور مدیریت جهادی و مدیران جهادی

را در عرصه‌های مختلف، مثلاً جهاد و نهادهای دیگر نظام تبیین کرد و در جامعه امروز گسترش داد و در نهایت، می‌توان با شناخت ویژگی‌های مدیریت جهادی و مدیران جهادی آن روز، به روند روبه‌جلو انقلاب اسلامی کمک کرد؛ از این رو، هدف از انجام این پژوهش بررسی تأثیر انقلاب اسلامی و دفاع مقدس بر مدیریت جهادی است.

۲. مبانی نظری پژوهش

انقلاب فی‌نفسه یک پدیده اجتماعی است. انقلاب‌ها را با توجه به تغییراتی که می‌آفریند به انقلاب سیاسی و انقلاب اجتماعی تقسیم کرده‌اند. در انقلاب سیاسی، حداکثر، نوع نظام سیاسی تغییر می‌کند. در این انقلاب‌ها هدف انقلابیون، گاه تنها تغییر حکومتگران است و گاه تغییر میزان قدرت ساخت‌ها یا ایجاد یا لغو مقامی در حکومت. اما در انقلاب‌های اجتماعی، علاوه بر تغییر حکومت، در ساختارهای رسمی اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، سیاست خارجی و طبقه حاکم نیز تغییرات اساسی روی می‌دهد. البته حتی در انقلاب سیاسی نیز میزانی از تغییرات در ساخت‌های فوق‌رخ می‌دهد. بیشتر انقلاب‌های مشهور معاصر مانند انقلاب فرانسه، انقلاب روسیه، انقلاب چین، انقلاب کوبا و انقلاب اسلامی ایران از گروه انقلاب‌های اجتماعی یا بزرگ هستند، اما انقلاب‌هایی مانند انقلاب مشروطه ایران (۱۲۸۵ ش) در گروه انقلاب سیاسی قرار می‌گیرند؛ بنابراین، در انقلاب اجتماعی، انقلاب با پیروزی بر حکومت پایان نمی‌یابد و در این شرایط دغدغه انقلابی‌ها اجرای آرمان‌های انقلابی خویش است. اما اجرای این آرمان‌ها و تغییرات به برنامه‌ریزی، امکانات مختلف و شرایط مساعد داخلی و بین‌المللی نیاز دارد. به همین دلیل، کسب اهداف انقلابی به زمانی نسبتاً طولانی نیازمند است. آنچه همراه با پیروزی انقلاب رخ می‌دهد، ایجاد تغییرات سیاسی داخلی و تغییر در جهت‌گیری‌های سیاست خارجی و اعلام استقلال از قدرت‌های خارجی مسلط است. همچنین، انقلاب سریعاً جلوه‌های فرهنگ رسمی رژیم پیشین را طرد می‌کند (ملکوتیان، ۱۳۸۷: ص ۳۷).

مفهوم مدیریت جهادی مولود سازمان جهاد سازندگی در اولین سال پیروزی انقلاب اسلامی است که در سیر تطور جهاد سازندگی با فراز و نشیب‌هایی همراه بوده است که این تجربیات قابل بهره‌برداری برای بازسازی «مدیریت جهادی» در زمان حال است. مدیریت جهادی یا جهاد سازندگی در سیر تطور خود چهار دوره عمر را تجربه کرده است (پورعزت و قلی‌پور، ۱۳۸۸: ص ۶۰).

سیر تطور مدیریت جهادی پس از انقلاب اسلامی و به‌طور کلی، تجربه مدیریت و کار جهادی در کشور را می‌توان در قالب چهار موج کلی پیشنهادی زیر مورد بررسی قرار داد:

دوره اول، دوره شکل‌گیری و کارآمدی. اگر نمادهای مدیریت جهادی در سال‌های اولیه انقلاب جهاد سازندگی، جهاد دانشگاهی، بسیج مستضعفین و سپاه پاسداران باشند، به‌وضوح دوران اوج کارآمدی این نهادها در عملکردشان در بستر انقلاب اسلامی و دفاع مقدس بروز یافته است. ارائه خدمات گسترده و بی‌وقفه برای بهبود وضعیت رفاهی و آبادانی روستاها، مشارکت در تولید علم و کاربردی‌سازی آن در حوزه نیازهای جامعه، مشارکت مؤثر در تأمین نیازهای عمرانی جبهه‌های جنگ ازسوی جهادگران، بسیج عمومی کشور برای حمایت و پشتیبانی از دفاع مقدس و حضور فعال اقشار مختلف در دفاع از کشور و تأمین امنیت و حضور موفق در جنگ نظامی با عراق، بخشی از خدمات ارزشمند این نهادها در این دوره است.

دوره دوم، دوره افول. شیوع اندیشه‌های وارداتی توسعه کلاسیک در میان مسئولان و تبدیل نهاد جهاد سازندگی به وزارتخانه، افول جهاد دانشگاهی به یک واحد دانشگاهی شبیه بسیاری از دانشگاه‌های دیگر، حرکت به سمت ایجاد سازمان رزم مشابه ارتش‌های کلاسیک در بسیج و سپاه، توسعه نگاه منبع‌محوری و ایجاد فرایندهای بوروکراتیک در این مجموعه‌ها باعث افول روحیه جهادی، کاهش ابتکار عمل، نوآوری و قابلیت‌های کار تیمی در این نهادها شد.

دوره سوم، دوره فراموشی و انقطاع. اوج غلبه تفکر وارداتی که در واقع با ادغام دو وزارتخانه جهاد سازندگی و کشاورزی و ایجاد وزارتخانه جهاد کشاورزی، پایانی بر دوره تفکر جهادی محسوب می‌شود؛ تفکر و تجربه‌ای که به دلیل همجواری و ادغام با یک سیستم بوروکراسی سنتی، دیگر چیزی از آن برجای نمانده بود.

دوره چهارم، دوره نوزایی و بازخوانی. توجه مجدد به شعارهای انقلاب در دهه هشتاد، طرح شعار عدالت و توجه به محرومان و نیز ضرورت دستیابی به پیشرفت با الگوی اسلامی ایرانی برای تحقق تمدن نوین اسلامی باعث شد تا کار و روحیه جهادی دوباره مورد بازخوانی قرار گیرد. اما در این دوره، جهاد در همه عرصه‌ها بازتعریف شد و جهاد اقتصادی، جهاد علمی، جهاد فرهنگی و غیره مورد توجه و تبیین قرار گرفتند. احیای گفتمان جهاد و فرهنگ جهادی در اردوهای راهیان نور و اردوهای جهادی، بازدید رهبر انقلاب از پژوهشگاه رویان در سال ۱۳۸۶ و تبیین و تأکید بر جهاد علمی و کار جهادی نقطه عطفی در این دوران محسوب می‌شود (لطیفی، ۱۳۸۳: ص ۱۰۳).

باید دانست چه عواملی باعث ایجاد این نهادها در ابتدای انقلاب شده است. در نتیجه این

عوامل باید حفظ شود و دوره چهارم یعنی دوره نوزایی و بازخوانی به دوره تثبیت و تحکیم مدل مدیریت جهادی در نظام اجرایی و مدیریتی کشور تبدیل شود و در عرصه‌های مختلف اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی در جامعه سوق داده شود؛ از این رو، لازم است نسبت به علل موجدۀ انقلاب اسلامی شناخت پیدا کرد تا بتوان در راستای حفظ مدیریت جهادی در محقق شدن اهداف و مراحل انقلاب اسلامی گام‌های مؤثری برداشت.

۳. تعاریف متغیرهای پژوهش

انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، به‌عنوان متغیر مستقل، و مدیریت جهادی، به‌عنوان متغیر وابسته، شامل یک‌سری اصول و ارزش‌ها هستند. در فرهنگ معین آمده است که اصل در لغت به معنای ریشه و بن است، در برابر فرع که شاخه و بر است. در فرهنگ لغت دهخدا نیز اشاره شده است که اصل چیزی است که اشیای دیگری بر آن بنا شود. اصول را می‌توان قواعد و قوانین جهانی دانست. این اصول درباره رفتار انسان هستند و روابط بین انسان‌ها را در جامعه هدایت می‌کنند. اصول در واقع قوانین نانوشته‌ای هستند که از همه انسان‌ها انتظار می‌رود از آن پیروی کنند و کسانی که به آن‌ها احترام نمی‌گذارند توسط اکثریت جامعه مؤاخذه می‌شوند.

فرهنگ فارسی معین ارزش را ۱. بها، ارز، قیمت و ۲. قدر، شایستگی می‌داند. ارزش در اصطلاح دانش جامعه‌شناسی، عقایدی است که افراد یا گروه‌های انسانی درباره آنچه مطلوب، مناسب، خوب یا بد است، دارند. ارزش‌های مختلف نمایانگر جنبه‌های اساسی تنوعات در فرهنگ انسانی است. ارزش‌ها معمولاً از عادت‌ها و هنجارها نشئت می‌گیرند. به‌طور کلی، به اموری که برای اعضای گروه اهمیت دارند و آرمان مشترک اعضای گروه تلقی می‌شوند، ارزش می‌گویند. ارزش‌های یک جامعه معمولاً از هنجارهای آن دفاع می‌کنند و اجازه بروز و ظهور هنجارهای غیرمطلوب را نمی‌دهند (گیدنز، ۱۳۸۶: ص ۲۳۸).

معنای لفظی انقلاب یعنی یک دگرگونی فوری، همه‌جانبه با قدرت حذف و تخریب بالا، اما معنای اصطلاحی آن با توجه به تعریفی که استاد شهید مطهری ارائه داده‌اند، عبارت است از اینکه مردمی علیه نظامی و وضعی که بر آن‌ها حاکم است طغیان می‌کنند، برای به‌وجود آوردن یک وضع دیگر و نظم دیگر که مورد آرزوی آن‌ها و آرمان و ایدئال آن‌هاست (مطهری، ۱۳۴۱: ص ۶۸).

انقلاب پدیده‌ای اجتماعی است؛ این کلمه از نظر لغت به معنای تغییر، تحول و برگشتگی و از نظر سیاسی به معنای اقدام عده‌ای برای براندازی و ایجاد حکومتی جدید است. پیشینه تاریخی

این اصطلاح به اخترشناسی برمی‌گردد که به علت اثر بزرگ کپرنیک در نجوم اهمیت ویژه‌ای دارد. این واژه در نجوم به معنای حرکت دورانی منظم و قانونمند ستارگان مورد استفاده قرار می‌گرفت، اما برای اولین بار در سده هفدهم (۱۶۶۰ میلادی)، به صورت یکی از اصطلاحات سیاسی به کار رفته است (عیوضی و هراتی، ۱۳۸۹: ص ۴۹).

انقلاب به معنای «حرکتی مردمی در جهت تغییر سریع و بنیانی ارزش‌ها و باورهای مسلط، نهادهای سیاسی، ساختارهای اجتماعی، رهبری، روش‌ها و فعالیت‌های حکومتی یک جامعه است که توأم با خشونت باشد» (محمدی، ۱۳۸۸: ص ۲۵).

آقای عمید زنجانی در تعریف انقلاب اسلامی در دگرگونی ساختار جامعه براساس موازین ارزش‌های اسلامی و عنصر امامت و آگاهی مردم تأکید می‌کند: «انقلاب اسلامی عبارت از دگرگونی بنیادی در ساختار کلی جامعه و نظام سیاسی آن منطبق بر جهان‌بینی و موازین ارزش‌های اسلامی و نظام امامت و براساس آگاهی و ایمان مردم و حرکت پیشگام متقیان و صالحان و قیام قهرآمیز توده‌های مردمی است» (عمید زنجانی، ۱۳۶۸: ص ۲۱).

«انقلاب اسلامی تغییر بنیادین جامعه توسط مردم مسلمان است که براساس قوانین اسلامی برای تحقق ارزش‌ها و هنجارهای اسلامی در جامعه پدید می‌آید» (نصری، ۱۳۸۷: ص ۳۸). در این تعبیر از انقلاب، مردم به دنبال تغییر ارزش‌ها به نفع حاکمیت و تثبیت ارزش‌ها و هنجارهای اسلامی هستند و هدف انقلاب تحقق و استقرار قوانین اسلامی است.

مشخصه اصلی و اساسی انقلاب اسلامی ایران این است که یک انقلاب ایدئولوژیک است نه صرفاً یک انقلاب مادی طبقاتی و یا یک انقلاب لیبرالیستی و آزادی‌خواهانه (مطهری، ۱۳۴۱: ص ۶۸).

تعاریف بسیاری از سوی صاحب‌نظران برای مدیریت مطرح شده است که تعریف زیر تعریف جامعی از آن‌هاست: «مدیریت عبارت است از دانش و هنر به‌کارگیری منابع سازمانی برای دستیابی به اهداف سازمان به شیوه مطلوب» (محمود مرتضوی و عراقی، ۱۳۸۷).

«مدیریت جهادی» را نیز می‌توان از نوع هنر مدیریت دانست؛ به دیگر سخن، «علم دانستن و هنر توانستن». مدیریت جهادی هنر توانستن و ارائه طرح و ایده جدیدی بود که با ظهور پدیده انقلاب اسلامی در ایران شکل گرفت (دانیالی و موسوی، ۱۳۸۴).

مدیریت جهادی سوای از مدیریت علمی نیست که براساس فرمول‌ها و قوانین مطرح در دانش مدیریت پایه‌ریزی شده است. فرق این نوع مدیریت که از ترکیب اضافی (جهادی یا اسلامی) برخوردار است با مدیریت مطلق در این است که مبنای آن را «نظام ارزشی اسلام» تشکیل می‌دهد.

مدیریت جهادی یعنی علم و هنر رهبری و کنترل فعالیت‌های دسته‌جمعی، مبتنی بر مبارزه نه صرفاً در عرصه نظامی بلکه در تمامی عرصه‌های علمی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و غیره جهت نیل به اهداف راهبردی و کلان یک سیستم و رفع موانعی که در رسیدن به آن وجود دارد.

۴. پیشینه پژوهش

پیشینه این پژوهش همراه با جزئیات شامل نام محقق، عنوان و هدف پژوهش، روش پژوهش و نتایج آن به شرح جدول زیر است.

جدول ۱. پیشینه تحقیق

ردیف	نام محقق	عنوان و هدف پژوهش	روش پژوهش	نتایج پژوهش
۱	شکری (۱۳۹۲)	اصول حاکم بر مدیریت جهادی	براساس روش پژوهش دلفی	اصول حاکم بر مدیریت این نهادها ناشی از دیدگاه‌های انقلاب اسلامی و بنیان‌گذار انقلاب، امام خمینی (رحمة الله علیه) بود. ولایت‌محوری، دین‌مداری، ایثارگری، مردمی‌بودن و مشارکت داوطلبانه، انعطاف‌پذیری و تحول‌گرایی در نظام‌های اداری، ایثارگری و شجاعت در مقابل دشمنان و صبر بر سختی‌ها، همکاری و تعاون از خصوصیات مهم مدیریت بر این نهادها بود؛ به عبارت دیگر، این نهادها متکی بر فرهنگ جهادی تشکیل و مدیریت شدند.
۲	لطیفی (۱۳۸۳)	پژوهشی پدیدارشناسانه برای ماهی جوهرة مدیریت جهادی	روش پدیدارشناسی تفسیری	براساس یافته‌های این پژوهش، تمایز محوری فعالیت‌های جهادی در قالب ایمان به غیبت، معنادار است و کسب و تقویت آن از طریق تقوا ممکن است و در نهایت، ماهیت مدیریت جهادی بر مبنای مبارزه تعریف می‌شود و بر دو رکن اساسی «کوشش فراوان» به همراه «مقابله با موانع موجود» در مسیر دستیابی به پیشرفت و تمدن اسلامی قوام یافته است. درک صحیح از ماهیت مدیریت جهادی که مبتنی بر مبارزه است، می‌تواند منجر به شکل‌گیری فرهنگ جهادی با ابعاد ماندگار استفاده از ظرفیت‌ها، مقابله با مانع‌ها و محدودیت‌ها و نیز ارائه نمونه‌ها و اسوه‌ها شود.
۳	قاندعلی (۱۳۸۷)	نحوه مدیریت جهادی	روش تحلیل SWOT	یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد مدیریت جهادی نوعی رهبری مشارکتی است. اعتماددداشتن به نیروهای جهاد، اهمیت‌دادن و لحاظ‌کردن نظرات آن‌ها، میدان‌دادن و تفویض اختیار به جهادگران از ویژگی‌های مدیریت جهادی است. مدیر از انتقاد آن‌ها نمی‌هراسد و پاسخ‌گوی سؤالاتشان است. احترام متقابل مدیران و کارکنان در جهاد به چشم می‌خورد و هر یک از نیروهای جهاد تنها از یک رئیس مافوق دستور می‌گیرند و رعایت سلسله‌مراتب و تعیین خطوط اختیار و ارتباط در بین جهادگران وجود دارد.

۴	سپهر (۱۳۹۳)	اصول حاکم بر مدیریت جهادی	روش پدیدارشناسی	سپهر اصول حاکم بر مدیریت جهادی را با بهره‌گیری از معانی و تفاسیر آیات جهادی قرآن کریم و نیز براساس بیانات و تعبیر رهبر معظم انقلاب اسلامی، بدین‌گونه بیان دارد: ۱. اصل مقابله با دشمن، ۲. اصل خدمت با نیت الهی (در راه خدا)، ۳. اصل ایثار با مال و جان، ۴. اصل سخت‌کوشی و تلاش بی‌وقفه، ۵. اصل توکل و صبر، ۶. اصل نترسیدن از دشمنان و سرزنش‌های مخالفان، ۷. اصل عزم، ایستادگی و ثبات قدم و ۸. اصل رهبری.
۵	زواره (۱۳۸۷)	عوامل اصلی فرهنگ و تفکر مدیریت جهادی	روش پدیدارشناسی	از جمله ویژگی‌ها و شاخص‌ها و عوامل اصلی فرهنگ و تفکر مدیریت جهادی عبارت است از: عشق به ولایت و ولایت‌پذیری و ولایت‌محوری، عشق به خدمت به مردم به‌ویژه روستاییان، محرومیت‌زدایی و فقرزدایی، تأمین رفاه عمومی، توجه به مسائل فرهنگی و نیازهای فرهنگی مردم و جهادگران، مسئولیت‌پذیری، رعایت شئونات اسلامی و دینی، ساده‌زیستی و سلامت، سخت‌کوشی و پرتلاش بودن، رعایت رفتار اسلامی با مردم.

۵. اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس حاکم بر مدیریت جهادی
 در این پژوهش اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی، اصول و ارزش‌های دفاع مقدس و اصول و ارزش‌های مدیریت جهادی به شرح زیر دسته‌بندی شده است:

جدول ۲. اصول و ارزش‌های حاکم بر مدیریت جهادی

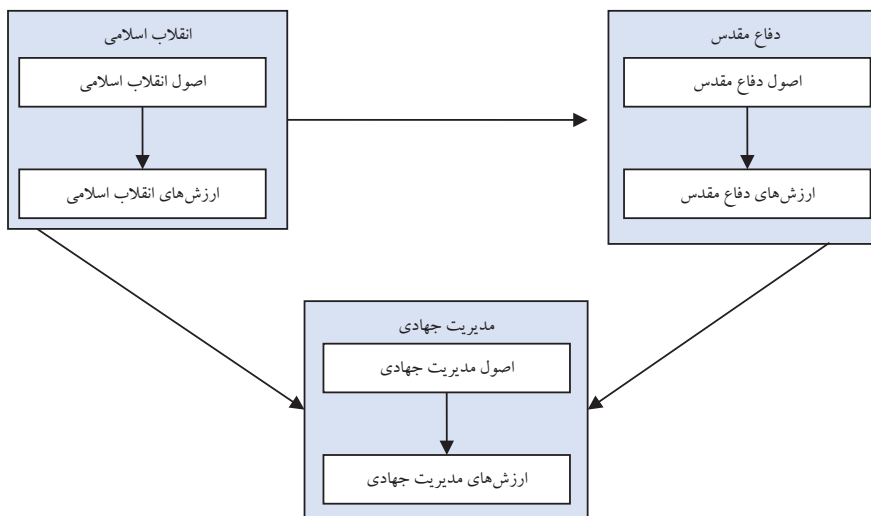
ردیف	عنوان	مؤلفه‌ها	منبع
۱	اصول انقلاب اسلامی	<ul style="list-style-type: none"> • اصل وحدت ملی • اصل ولایت فقیه • اصل عدالت همه‌جانبه • اصل مردم‌سالاری دینی • اصل عدم انفکاک دین و سیاست • اصل استقلال همه‌جانبه • اصل آزادی توأم با مسئولیت • اصل نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری • اصل مبارزه دائمی با فساد در همه زمینه‌ها • اصل حفظ خطوط اصلی نظام اسلامی 	قانون اساسی

<p>بیانات امام خمینی و آیت الله خامنه‌ای (قاسم آقا، ۱۳۹۱)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • حاکمیت الهی • حمایت از محرومان و مستضعفان • تبعیت از ولایت فقیه • ظلم‌ستیزی و مبارزه با دشمن • مکتبی، اسلامی و دینی • مشروعیت و مقبولیت دینی • عدم وابستگی به غرب و شرق با شعار نه شرقی و نه غربی • تکیه بر اصالت کمال • اتکا به قدرت نرم 	<p>ارزش‌های انقلاب اسلامی</p>	<p>۲</p>
<p>(حسینی تاش، ۱۳۹۵)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ایمان به خدا • توکل بر خدا • ولایت‌مداری • تکلیف‌گرایی • شوق جهاد • شهادت‌طلبی • ایمان به پیروزی • برادری • گذشت و ایثار 	<p>اصول دفاع مقدس</p>	<p>۳</p>
<p>(اسکندری و جعفری، ۱۳۹۲)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • شجاعت • فداکاری • رعایت حدود الهی • خستگی‌ناپذیری • دنیاگریزی • صبر و پایداری • تزکیه و تهذیب • نوع‌دوستی • عزتمندی • صداقت • اعتماد به نفس 	<p>ارزش‌های دفاع مقدس</p>	<p>۴</p>
<p>(بابایی طلاتپه، ۱۳۹۴)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • خدامحوری • انسان‌مداری • کمال‌جویی • واقع‌نگری اسلامی • حق‌مداری • ولایت‌مداری 	<p>اصول مدیریت جهادی</p>	<p>۴</p>

(بابایی طلائی، ۱۳۹۴)	<ul style="list-style-type: none"> • جهت‌دهی الهی، انقلابی • هویت الهی • تعالی در امور • مسئولیت‌پذیری • سبقت در کارها • تقوا در فکر و عمل • قداست‌آفرینی • جان‌نشین‌پروری • مردم‌پایه بودن • عدالت‌خواهی • لیاقت‌محوری • دفاع از جسم و جان 	ارزش‌های مدیریت جهادی	۵
-------------------------	---	-----------------------	---

۶. مدل پژوهش

با توجه به توضیحات ذکرشده، مدل پژوهش را می‌توان به شکل زیر ترسیم کرد:

نمودار ۱. مدل مفهومی پژوهش

با بررسی و مطالعات صورت‌گرفته، پس از وقوع انقلاب اسلامی در ایران ارزش‌های اسلامی-انقلابی از جمله اصل ولایت فقیه، اصل عدالت همه‌جانبه، اصل مردم‌سالاری دینی و اصل استقلال همه‌جانبه به‌دست آمده و در نتیجه اصول حاکم بر انقلاب اسلامی با توجه به ایجاد نظام اسلامی و تدوین قانون اساسی شکل گرفته است. همچنین، در دو سال ابتدایی انقلاب و

در دوران دفاع مقدس ارزش‌های دیگری از جمله ایثارگری، شجاعت، دنیاگریزی، تکلیف‌گرایی، فروتنی، اعتماد به نفس، آزادگی، مردم‌گرایی، ولایت‌مداری، غیرت دینی و نظم و انضباط پدید آمده است که در پی آن اصول حاکم بر دفاع مقدس شکل می‌گیرد. جوشش انقلابی و مردمی اقشار مختلف مردم با هدف سازندگی مناطق محروم و مستضعف و آبادانی و احیای کشاورزی در کشور و نیز پشتیبانی همه‌جانبه و تأمین امنیت کشور در دوران دفاع مقدس، سبب تأسیس نهادهای انقلابی در همان سال‌های آغازین انقلاب اسلامی شده است. با وجود این، اصول مدیریت جهادی با وام‌گیری از این اصول و ارزش‌ها، از جمله خدامحوری، انسان‌مداری، کمال‌جویی، واقع‌نگری اسلامی، حق‌مداری و ولایت‌مداری شکل گرفته است.

۷. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی بوده و به روش توصیفی تحلیلی انجام شده است. برای گردآوری اطلاعات در هر پژوهش علمی متناسب با ماهیت آن از یک یا چند ابزار استفاده می‌شود. در این پژوهش، اطلاعات نظری موردنیاز با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و مشاهده اسناد و مدارک به شیوه فیش‌برداری تهیه شده است و اطلاعات میدانی از طریق پرسش‌نامه از صاحب‌نظران در حوزه مطالعات انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و مدیریت جهادی جمع‌آوری و تحلیل شده است. جامعه آماری شامل ۳۲ نفر از فرماندهان و مدیران انقلاب اسلامی در دوران دفاع مقدس و صاحب‌نظران و خبرگان عرصه فرهنگ و مدیریت جهادی آن دوران است که به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند.

ابزار گردآوری اطلاعات و داده‌های موردنیاز، پرسش‌نامه محقق‌ساخته بوده و جهت روایی‌سنجی از روایی محتوا، روایی همگرا و روایی افتراقی استفاده شده است. پرسش‌نامه جهت روایی‌سنجی بین صاحب‌نظران و متخصصان (شامل اساتید دانشگاه دفاع ملی و دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام) توزیع و دیدگاه‌های آن‌ها در پرسش‌نامه اعمال شد و سپس با استفاده از کمک اساتید خبره مورد بحث و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بدین ترتیب، روایی محتوا مورد تأیید قرار گرفت. به علاوه، جهت سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ و p دیلون-گلدشتاین استفاده شده است. ساختار پرسش‌نامه به همراه نتایج روایی و پایایی در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. ساختار پرسش‌نامه

متغیرها	تعداد سئوالات	منبع	AVE	FL	CR	CA	R ²
اصول انقلاب اسلامی	۱۰	قانون اساسی	۰٫۳۷۱۷	۰٫۶۰۹۷	۰٫۸۴۶۰	۰٫۷۹۸۹	۰
ارزش‌های انقلاب اسلامی	۹	بیانات امامین انقلاب اسلامی به نقل از قاسم آقا، ۱۳۹۱	۰٫۳۷۸۴	۰٫۶۱۵۱	۰٫۸۲۸۰	۰٫۷۶۰۵	۰٫۷۰۲۳
اصول دفاع مقدس	۹	حسینی تاش، ۱۳۹۵	۰٫۴۷۴۱	۰٫۶۸۸۵	۰٫۸۶۶۷	۰٫۸۱۳۲	۰٫۸۳۹۲
ارزش‌های دفاع مقدس	۱۱	اسکندری و جعفری، ۱۳۹۲	۰٫۵۳۴۳	۰٫۷۳۰۹	۰٫۹۲۵۴	۰٫۹۰۹۶	۰٫۵۹۳۵
اصول مدیریت جهادی	۶	بابایی طلاپه، ۱۳۹۴	۰٫۳۶۸۰	۰٫۶۰۶۶	۰٫۷۵۱۹	۰٫۷۰۱۰	۰٫۵۷۱۲
ارزش‌های مدیریت جهادی	۱۲	بابایی طلاپه، ۱۳۹۴	۰٫۴۹۸۵	۰٫۷۰۶۰	۰٫۹۲۱۵	۰٫۹۰۵۸	۰٫۷۹۱۰

اولین معیار کلیدی که در نرم‌افزار «Smart PLS» مورد استفاده قرار می‌گیرد، ضریب تعیین (R^2) است. مقدار ضریب تعیین (R^2) نشان می‌دهد که ارزش‌های انقلاب اسلامی به مقدار ۷۰ درصد اصول انقلاب اسلامی را پیش‌بینی می‌کند که پیش‌بینی مناسبی است. اصول دفاع مقدس به مقدار ۸۴ درصد اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی را پیش‌بینی می‌کند که پیش‌بینی بالایی است. همچنین، ارزش‌های دفاع مقدس به مقدار ۶۰ درصد اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی و اصول دفاع مقدس را پیش‌بینی می‌کند. اصول مدیریت جهادی به مقدار ۷۹ درصد اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی را پیش‌بینی می‌کند. همچنین، ارزش‌های مدیریت جهادی به مقدار ۵۷ درصد اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی و اصول مدیریت جهادی را پیش‌بینی می‌کند؛ به‌علاوه، جهت ارزیابی مدل از شاخص‌های پایایی معرف آلفای کرونباخ (CA)، سازگاری درونی از شاخص p دیلون-گلدشتاین یا پایایی مرکب (CR)، روایی همگرا (AVE) و روایی افتراقی معیار فورنل لارکر (FL) استفاده شد.

روایی همگرا به این معناست که مجموعه معرف‌ها سازه اصلی را تبیین می‌کنند. فورنل و لاکر (۱۹۸۱) استفاده از متوسط واریانس استخراج‌شده را به‌عنوان معیاری برای اعتبار همگرا پیشنهاد می‌کنند. حداقل AVE معادل ۰/۳ بیانگر اعتبار همگرای قابل قبول است. به این معنی که یک

متغیر پنهان (مکنون) می‌تواند به‌طور متوسط بیش از نیمی از پراکندگی معرف‌هایش را تبیین کند. حداقل مقدار قابل قبول برای پایایی معرف و پایایی مرکب مقدار ۰/۷ است. معیار فورنل لارکر جهت سنجش روایی افتراقی است. این معیار ریشه دوم شاخص AVE است. نتایج روایی همگرا برای متغیرها نشان‌دهنده این است که همه متغیرها دارای روایی همگرای بالاتر از ۰/۳ هستند. نتایج سنجش روایی افتراقی نیز نشان‌دهنده این است که متغیرها دارای روایی افتراقی بالاتر از ۰/۶ است. نتایج پایایی معرف و ترکیبی نیز نشان‌دهنده این است که متغیرهای پژوهش دارای مقدار بالاتر از مقدار ۰/۷ است.

از مدل‌سازی معادلات ساختاری جهت تحلیل داده‌ها استفاده شده است. برای انجام تجزیه و تحلیل آماری از نرم‌افزار آماری SPSS و مدل‌سازی Smart PLS استفاده شده است. فرضیه‌های پژوهش عبارت‌اند از:

۱. انقلاب اسلامی بر مدیریت جهادی تأثیر دارد.
۲. دفاع مقدس بر مدیریت جهادی تأثیر دارد.
۳. انقلاب اسلامی بر دفاع مقدس تأثیر دارد.

۸. یافته‌های پژوهش

۸-۱. یافته‌های توصیفی

پیش از پرداختن به بررسی مدل، لازم است در راستای ارائه درک بهتر از جامعه پژوهش، یافته‌های جمعیت‌شناختی افراد نمونه مشخص شود. این یافته‌ها در جدول ۴ آورده شده است.

جدول ۴. آمار جمعیت‌شناختی افراد نمونه

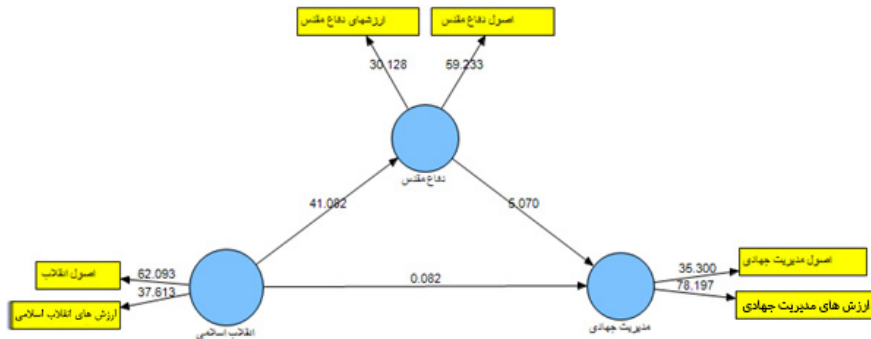
درصد	فراوانی	متغیر جمعیت‌شناختی	
۳/۱	۱	۲۰ الی ۳۰ سال	سن
۱۵/۶	۵	۳۱ الی ۴۰ سال	
۴۱/۹	۱۳	۴۱ تا ۵۰ سال	
۳۸/۷	۱۲	بیشتر از ۵۰ سال	
۳/۱	۱	لیسانس	تحصیلات
۹/۴	۳	فوق لیسانس	
۸۷/۵	۲۸	دکتر	

۶/۳	۲	کمتر از ۵ سال	سابقه خدمت
۶/۳	۲	بین ۵ تا ۱۰ سال	
۶/۳	۲	۱۱ تا ۱۵ سال	
۶/۳	۲	۱۶ تا ۲۰ سال	
۷۵	۲۴	بیشتر از ۲۰ سال	

نتایج این آمار نشان‌دهنده وضعیت جامعه آماری است که نشان می‌دهد هم از نظر سابقه کاری و هم از نظر سطح تحصیلات کفایت لازم را برای پاسخ‌دهی به سوالات داشته‌اند. با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته، توزیع فراوانی مؤلفه‌های پژوهش نشان داد که اصول انقلاب اسلامی دارای میانگین ۴/۶۹ و انحراف معیار ۰/۳۳ بوده است. ارزش‌های انقلاب اسلامی دارای میانگین ۴/۷۰ و انحراف معیار ۰/۳۱ و اصول دفاع مقدس دارای ۴/۷۲ و انحراف معیار ۰/۳۲ بوده است. همچنین، ارزش‌های دفاع مقدس دارای میانگین ۴/۵۶ و انحراف معیار ۰/۴۲ است. اصول مدیریت جهادی دارای میانگین ۴/۵۹ و انحراف معیار ۰/۳۸، ارزش‌های مدیریت جهادی دارای میانگین ۴/۳۸ و انحراف معیار ۰/۴۷ هستند.

۲-۸. یافته‌های استنباطی

جهت بررسی و آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شده است.

نمودار ۲. ضرایب معناداری نقش انقلاب اسلامی و دفاع مقدس بر مدیریت جهادی

با توجه به مقدار T که بیشتر از مقدار بحرانی $1/96$ است، انقلاب اسلامی بر دفاع مقدس تأثیر معناداری دارد. همچنین، دفاع مقدس بر مدیریت جهادی تأثیر معناداری دارد. نتایج تحلیل نشان

داد که انقلاب اسلامی به دلیل مقدار معناداری کمتر از ۱/۹۶ تأثیر معناداری بر مدیریت جهادی ندارد. نتایج نمودار ۲ مبین مقدار تأثیر هر کدام از مسیرهاست. نتایج نمودار بالا را می توان در جدول ۵ نشان داد.

جدول ۵. تأثیر دفاع مقدس بر انقلاب اسلامی و مدیریت جهادی

نتیجه	ضریب مسیر	انحراف استاندارد	T	
تأثیر مثبت	۰/۹۱۰	۰/۰۲۲۲	۴۱/۰۸۲۵	انقلاب اسلامی ← دفاع مقدس
عدم تأثیر	۰/۰۱۴	۰/۱۶۷۹	۰/۰۸۱۷	انقلاب اسلامی ← مدیریت جهادی
تأثیر مثبت	۰/۸۳۱	۰/۱۶۳۸	۵/۰۷۰۰	دفاع مقدس ← مدیریت جهادی

نتایج پژوهش نشان می دهد که انقلاب اسلامی به مقدار ۹۱ درصد بر دفاع مقدس تأثیر مثبت و معناداری دارد. دفاع مقدس نیز به مقدار ۸۳ درصد بر مدیریت جهادی تأثیر مثبت و معناداری دارد. انقلاب اسلامی به صورت مستقیم بر مدیریت جهادی تأثیرگذار نیست. انقلاب اسلامی به مقدار ۰/۰۱۴ درصد بر مدیریت جهادی تأثیرگذار است. جهت ارزیابی مدل از شاخص های ضریب تعیین R^2 ، Q^2 استون - گیسر^۱ و نیکویی برازش استفاده شد که معیار Q^2 استون - گیسر جهت بررسی دقت پیش بینی استفاده شده است. این معیار معرف تناسب پیش بین مدل است. مقدار Q^2 بزرگ تر از صفر نشان دهنده این است که سازه های برون زار دارای تناسب پیش بین برای سازه درون زای تحت بررسی هستند.

تتنهاوس و همکاران (۲۰۰۵) یک شاخص نیکویی برازش^۲ (GOF) به عنوان راه حل عملیاتی برای اعتبار کل مدل پیشنهاد کردند. معیار GOF به صورت میانگین هندسی R^2 و متوسط اشتراک^۳ محاسبه می شود.

$$GOF = \sqrt{\text{communality} \times R^2}$$

این شاخص، مجذور ضرب دو مقدار متوسط مقادیر اشتراکی و متوسط ضریب تعیین است. از آنجا که این مقدار به دو شاخص مذکور وابسته است، حدودش بین صفر و یک است و هر چقدر به مقدار ۱ نزدیک باشد، مدل از برازش خوبی برخوردار است. نتایج این ارزیابی در جدول ۶ نمایان شده است.

1. Stone- Geisser
2. Goodness of Fit
3. average subscription

جدول ۶. ارزیابی مدل تأثیر دفاع مقدس بر مدیریت جهادی

مقدار نیکویی برازش	1-SSE/SSO (Q ²)	SSE	SSO	مقدار اشتراک	R ²	شاخص‌ها
۰/۹۱۴۷	۰/۶۴۹۴	۲۲/۴۳۸۰	۶۴/۰۰۰۰	۰/۷۸۴۴	۰/۸۲۸۲	دفاع مقدس
	۰/۶۲۳۰	۲۴/۱۲۷۴	۶۴/۰۰۰۰	۰/۸۸۹۰	۰/۷۱۰۷	مدیریت جهادی

$$\overline{R^2} = \frac{1}{2} (0/8282 + 0/7107) = 0/76945$$

$$\overline{communality} = \frac{1}{2} (0/7844 + 0/8890) = 0/8367$$

$$GOF = \sqrt{0/76945 \times 0/8367} = 0/9147$$

مقدار ضریب تعیین برای متغیر دفاع مقدس برابر با ۸۳ درصد و برای مدیریت جهادی ۷۱ درصد است. مقدار تناسب پیش‌بین برای دفاع مقدس ۶۵ درصد و برای مدیریت جهادی ۶۲ درصد است. این مقادیر مبین تناسب بهتری برای متغیرهاست. مقدار نیکویی برازش برای مدل ۹۱ درصد است که نشان‌دهنده برازش خوبی از مدل است. SSE مجموع مربعات خطاهای پیش‌بین و SSO مجموع مربعات مشاهدات برای یک متغیر مکنون است.

۹. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

ملکی زوارم (۱۳۸۸) در پژوهشی به این نتیجه رسیده است که مدیریت جهادی غیر از مدیریت علمی نیست که براساس فرمول‌ها و قوانین مطرح در دانش مدیریت پایه‌ریزی شده است. فرق این نوع مدیریت با مدیریت مطلق در این است که مبنای آن را نظام ارزشی اسلام می‌سازد. نظام ارزشی اسلام نقش مهمی در نظریه‌های علمی مدیریت و نیز در شیوه‌های علمی آن ایفا می‌کند؛ از این رو، در روش‌های علمی مدیران مسلمان اثر می‌گذارد و به حرکت آن‌ها جهت ارزشی می‌دهد. در مدیریت جهادی، به‌کارگیری مؤثر و کارآمد و سازمان‌دهی نیروی انسانی از طریق علم و هنر و قوانین مدیریت برای نیل به هدف‌های مطلوب در چهارچوب نظام ارزشی موجود است که همان اسلام ناب محمدی (صلی‌الله‌علیه و آله و سلم) است. در مدیریت با عنوان جهادی یا اسلامی، مراقبت و امانت‌داری، تکلیف و ادای وظیفه، خدمت‌گذاری گسترده و خادم‌بودن، جنبه‌های هدایت‌های آگاهانه و ارشادهای دلسوزانه جلوه‌گری و اهمیت بیشتری دارد و محوریت همه حرکت‌ها به‌سوی تحقق اهداف موردنظر است.

فیروزآبادی (۱۳۹۰: ص ۱) در نتیجه‌گیری پژوهش خود با نام «از جهاد تا جهاد (گفتمان فرهنگ جهادی در انقلاب اسلامی ایران)» بیان می‌دارد که فرهنگ ایثار و جهادگری، رشد باورهای دینی، فضایل اخلاقی، معنوی، اخلاص و خودباوری و غیره از جمله آموزه‌هایی هستند که در جهاد سازندگی متجلی شده‌اند و بر شکل‌گیری و اجرای گفتمان فرهنگ جهادی نقش مؤثری داشته‌اند این گفتمان فرهنگی در جهاد دفاعی در بسیج نیز تجلی یافت و در فرهنگ سازمانی نهاد انقلابی در سپاه پاسداران به ظهور رسید؛ به عبارت دیگر، جهادگران، بسیجیان و پاسداران صبغه فرهنگ جهادی دارند و این مهم برای هیچ کسی پوشیده نیست، ولی با تأسف تاکنون بنا به هر دلیلی، نقش آموزه‌های فرهنگ جهادی در تمامی جامعه به کمال و یا مطابق با آنچه زینده ادامه این تلاش‌ها و نیز فرهنگ متعالی انقلاب اسلامی باشد، محقق و نهادینه نشده است.

لطیفی (۱۳۸۳: ص ۱) تبیین می‌کند که جریان انقلاب اسلامی و رویدادهای پس از آن (دفاع مقدس)، به شکل‌گیری نوعی رفتار، فرهنگ و سبک مدیریت سازمانی منجر شد که بعدها به عنوان کار و مدیریت جهادی تعبیر شد. براساس یافته‌های این پژوهش، گفتمان دفاع مقدس از گفتمان اصلی انقلاب اسلامی ایران انفکاک‌ناپذیر است و بن‌مایه‌های گفتمان انقلاب اسلامی، مانند عدالت‌جویی، حق‌طلبی، مبارزه با ظلم و استکبار، زبان مقاومت، دفاع در مقابل تجاوز، نفی ساختار ناعادلانه نظام بین‌الملل، وحدت اسلامی، انقیاد نسبت رهبری دینی و غیره، همه در طول هشت سال دفاع مقدس نیز قابل مشاهده است. نکته مهم این است که دوران دفاع مقدس اولاً، به این عناصر گفتمانی قوام بخشید و آن‌ها را تقویت کرد و ثانیاً، باعث شد که هرچه پررنگ‌تر و مؤثرتر به عنوان عناصر هویتی ایران مطرح و باعث ظهور و شکل‌گیری فرهنگ و مدیریت جهادی شود. به نوعی که اکنون جمهوری اسلامی ایران به این عناصر هویتی شناخته می‌شود.

جهت بررسی و آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. نتایج تحلیل‌ها نشان داد که انقلاب اسلامی به صورت مستقیم بر دفاع مقدس تأثیر ندارد؛ در نتیجه فرضیه مزبور رد شد. فرضیه دوم پژوهش عبارت است از اینکه انقلاب اسلامی بر دفاع مقدس تأثیر دارد. نتایج تحلیل‌ها نشان داد که انقلاب اسلامی به مقدار ۹۱ درصد بر دفاع مقدس تأثیرگذار است. فرضیه سوم پژوهش شامل این فرض است که دفاع مقدس بر مدیریت جهادی تأثیر دارد. نتایج تحلیل‌ها نشان داد که دفاع مقدس به مقدار ۸۳ درصد بر مدیریت جهادی اثر دارد.

۱۰. پیشنهادهای کاربردی مبتنی بر مدل پژوهش

نتایج پژوهش نشان داد که مدیریت جهادی مبتنی بر ارزش‌ها و اصول انقلاب اسلامی و دفاع مقدس شکوفا می‌شود؛ از این رو، پیشنهاد می‌شود سبک مدیریت جهادی گفتمان غالب سبک مدیریت سازمان‌ها شود، چراکه این همه نارضایتی اجتماعی ناشی از ناکارآمدی‌های مدیریت است. تهدیدها زمانی به نتیجه می‌رسد که ضعفی در داخل کشور وجود داشته باشد، به کارگیری سبک مدیریت جهادی باعث توانمندی در کشور خواهد شد.

ابتدا لازم است تجربه گذشته وجود یک سازمان جهادی با عنوان جهاد سازندگی در سال‌های ابتدایی انقلاب اسلامی و در بستر دوران دفاع مقدس مورد بررسی و واکاوی قرار گیرد تا ضمن پایش عملکرد محیطی این نهاد، پی به شناخت قوت‌ها و ضعف‌های آن ببریم.

جمهوری اسلامی ایران، که زاینده‌ایده انقلاب اسلامی ایران است، نشان داد که دارای معتدل‌ترین کارکرد در تفکر و عمل در جهان اسلام است که در عین حال، توانسته است یک حکومت و ملت را اداره کند. البته این حرف به معنای کامل بودن و بی‌نقص نبودن نیست و هرگز نباید مغرور بود، بلکه باید آسیب‌شناسی کرد و برای بهبود شرایط فعلی و ارتقای آن برنامه‌ریزی کرد.

مشکل اصلی نظام در دولت‌سازی، مدیریت و دیوان‌سالاری است؛ از این رو، می‌توان با تکیه بر اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس و مدیریت برآمده از آن‌ها، یعنی مدیریت جهادی، این مشکل را رفع کرد. همچنین، پیشنهاد می‌شود در درون کشور هویت انقلاب اسلامی و مدیریت جهادی برای ارتقای وحدت و همدلی ملی نهادینه شود. باید تلاش شود تا روایت دفاع مقدس، به ویژه برای نسل جوان ایرانی، زنده نگه داشته شود و شهید همت‌ها برای ما اسطوره باشند؛ شهدا و جانبازانی که نگذاشتند ذره‌ای از خاک ایران در اختیار دشمن قرار گیرد و با افتخار برای سرفرازی و وحدت ملی و استقلال ایران مبارزه کردند.

به کارگیری شیوه مدیریت جهادی در عرصه فرهنگ مهم‌ترین حرکت روبه‌جلو جهت مقابله با تهاجم فرهنگی و اقدامات نظام سلطه برای از میان بردن یا تضعیف بنیان‌های اصیل اسلامی و ارزش‌های معنوی است. مدیریت جهادی مصداق مدیریتی است که در آن فرهنگ سازمانی در راستای تحقق اهداف سازمان شکل پیدا کرده است و اهداف سازمان نیز در جهت نیازها و ارزش‌های محیطی قرار دارند؛ از این رو، ارزش‌های محیطی به‌عنوان تقویت‌کننده اصلی ارزش‌های سازمانی عمل می‌کنند که آن هم به‌نوبه خود مجدداً به تحقق اهداف سازمانی کمک می‌کند. در یک جمله

می‌توان عنوان داشت که مدیریت جهادی، مدیریت مبتنی بر فرهنگ جهادی است. یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین ضرورت‌های تقویت و تحکیم فرهنگ و مدیریت جهادی از میان برداشتن مقابله نظام اداری کشور با سازمان جهادی است که متأسفانه این مهم بنا به دلایل متعدد تاکنون محقق نشد. بی‌شک موفقیت این مدیریت در میدان‌ها و عرصه کاری در سایه اعتماد به نفس، ایجاد روابط صمیمانه انسانی، معاشرت و مشاورت، پیشگامی در کارها، دوری از صفات زشت نفسانی همچون خودپسندی و افزون‌خواهی، اخلاص در عمل، دوری از منت‌نهادن و دوری از جدایی از مردم و دیگر اخلاقیات و شئون مدیریت اسلامی است که در محیط جهادی، در طول دوران عمر جهاد سازندگی و دیگر نهادهای انقلابی، به برکت انقلاب اسلامی رعایت و به‌کار گرفته شده است و بدین‌سان تلاش‌ها مضاعف و موفقیت‌ها زودتر حاصل شده و پیشرفت و توسعه و رفاه محقق شده است و در ادامه راه نیز باید توسط دیگر سالکان این مقصد، مورد توجه قرار گیرد.

با بررسی بیانات آیت‌الله خامنه‌ای می‌توان به این نتیجه دست یافت که حیات فرهنگ غنی اسلامی و ملی ایران برنامه‌ریزی و مهندسی فرهنگی و مدیریت جهادی در عرصه فعالیت‌های فرهنگی با به‌کارگیری افراد متخصص، مؤمن، متعهد و مسئولیت‌پذیر و نظارت بر روند پیشرفت است که هر سه گام مورد تأکید است.

۱۱. محدودیت‌های پژوهش

- تاکنون در موضوع پژوهش و به تعبیر دیگر، ارتباط انقلاب اسلامی و دفاع مقدس با مدیریت جهادی و حدود تأثیر آن بر تحقق اهداف انقلاب از جمله تشکیل تمدن نوین اسلامی مطالعات مشخصی صورت نگرفته است و این پژوهش تجربه جدیدی در انجام پژوهش‌های دانشگاهی است.
- حاکم‌نبودن یک منطق مشخص بر پژوهش‌های انجام‌شده و گستردگی موضوع، باعث تولید مجموعه وسیعی از داده‌ها ذیل عنوان مدیریت جهادی شده است؛ با عنایت به اینکه اصل توجه و پژوهش در حوزه موضوع پژوهش بسیار ارزشمند است و موجبات شناخت راه‌های حفظ، تحکیم و نهادینه‌کردن مدیریت جهادی در دوره‌های زمانی آینده است.
- عدم تمایز برخی پژوهش‌ها در تعریف مدیریت اسلامی و مدیریت جهادی یکی دیگر از محدودیت‌های موجود در انجام این پژوهش است؛ به‌گونه‌ای که در برخی از موارد، جابه‌جایی واژه اسلامی با جهادی، لطمه‌ای به ساختار پژوهش وارد نمی‌کند.

۱۲. پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی

۱. بررسی ابعاد مختلف مدیریت جهادی در کشور (فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و غیره)؛
۲. بررسی نقش مقام معظم رهبری در مدیریت جهادی؛
۳. بررسی نقش بسیج و سپاه در مدیریت جهادی.

کتابنامه

۱. اسکندری، مجتبی؛ جعفری، احمد. ۱۳۹۲. «مدیریت دفاعی براساس ارزش‌های دوران دفاع مقدس». تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس.
۲. اصلی‌پور، حسین. ۱۳۹۵. درآمدی بر نظریه مدیریت جهادی. تهران: مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی.
۳. امام خمینی، سید روح‌الله. ۱۳۷۰. صحیفه نور. تهران: وزارت ارشاد اسلامی.
۴. بابایی طلائی، محمدباقر. ۱۳۹۴. مدیریت جهادی و چگونگی ارزیابی مدیران جهادی. تهران: مؤسسه انتشارات نبوی.
۵. پورصادق، ناصر؛ ذاکری، زهرا. ۱۳۹۴. چستی مدیریت جهادی و فرهنگ جهادی. زرین شهر: نشر دهلاویه.
۶. پورعزت، علی اصغر؛ قلی‌پور، آرین. ۱۳۸۸. بازشناسی ماهیت عناصر و فراگردهای توسعه و ترویج فرهنگ جهادی در سازمان. جلد ۲. دومین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی. تهران: وزارت جهاد کشاورزی.
۷. تقی‌زاده اکبری، علی؛ سنگری، محمدرضا؛ عبداللهی، مهدی. ۱۳۸۷. عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس. جلد اول. تهران: نشر زمزم هدایت.
۸. حسینی تاش، علی. ۱۳۹۵. اصول و ارزش‌های دفاع مقدس. فصلنامه امنیت ملی. دوره ۱۰. شماره ۳۵.
۹. خارکوهی، غلامرضا. ۱۳۸۷. برکات هشت سال دفاع مقدس از نگاه امام خمینی (ره). گرگان: عشق دانش.
۱۰. دانیالی، مهدی؛ موسوی، مرضیه. ۱۳۸۴. مدیریت جهادی. مجله علوم راهبردی دفاعی. شماره ۵۲.
۱۱. درودیان، محمد. ۱۳۶۸. پرسش‌های اساسی جنگ. تهران: مؤسسه مطالعات سیاسی فرهنگی اندیشه ناب.

۱۲. دواس، دی ای. ۱۳۸۵. پیمایش در تحقیقات اجتماعی. ترجمه هوشنگ ناییب. تهران: نشر نی.
۱۳. زواره، علیرضا. ۱۳۸۷. آسیب‌شناسی و ارزیابی فرهنگ و مدیریت جهادی. کتاب مجموعه مقالات اولین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی.
۱۴. سپهر، محمد حسین. ۱۳۹۳. مدیریت جهادی. قم: نشر زمزم هدایت.
۱۵. سعیدی شاهرودی، علی. ۱۳۹۰. بازشناسی انقلاب اسلامی. تهران: نشر دعا.
۱۶. شفیعی فر، محمد. ۱۳۷۸. درآمدی بر مبانی فکری انقلاب اسلامی. قم: نشر نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.
۱۷. شکری، محمد. ۱۳۹۲. «اصول حاکم بر مدیریت جهادی». مجله مطالعات دفاعی استراتژیک. شماره ۹۲.
۱۸. عمید زنجانی، عباسعلی. ۱۳۶۸. نگاهی به نوآوری های فقهی و سنت شکنانه امام خمینی (ره). کیهان فرهنگی سال ۲۸. شماره ۲۹۹.
۱۹. عیوضی، محمد رحیم؛ هراتی، علی. ۱۳۸۹. ابعاد مدیریت جهادی. مجله مطالعات دفاعی استراتژیک. شماره ۴۹.
۲۰. فیروزآبادی، سید حسن. ۱۳۹۰. از جهاد تا جهاد. تهران: نشر دعا.
۲۱. قاسم آقا، حمید. ۱۳۹۱. «ارزش‌های انقلاب اسلامی در بیانات امام خامنه ای و امام خمینی (ره)». مجله آفتاب سال ۹.
۲۲. قائدعلی، حمیدرضا. ۱۳۸۷. مدیریت جهادی نمونه ای از به کارگیری مبانی مدیریت اسلامی. مجموعه مقالات اولین همایش مدیریت جهادی. تهران: دبیرخانه همایش ملی مدیریت جهادی. مستخرج از لوح فشرده مقالات همایش.
۲۳. گیدنز، آتونی. ۱۳۸۶. «آموزه های جدید: جهانی شدن و دموکراسی». مجله شهر و بند. تیرماه. شماره ۶.
۲۴. لطیفی، میثم. ۱۳۸۳. «پژوهشی پدیدارشناسانه برای فهم جوهره مدیریت جهادی». راهبرد فرهنگ. سال ۷. شماره ۲۸. صص ۹۱-۱۲۲.
۲۵. محمدی، مهدی. ۱۳۸۸. «تبیین فرهنگ و مدیریت جهادی و شاخص های آن». ج ۲. دومین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی. تهران: وزارت جهاد کشاورزی.
۲۶. مرتضوی، محمود؛ عراقی، علی. ۱۳۸۷. «شاخصه های مدیریت در معارف رضوی». مجله فرهنگ رضوی. سال دوم. شماره ۶.

۲۷. مطهری، مرتضی. ۱۳۴۱. مشکل اساسی در سازمان روحانیت؛ در بخشی درباره مرجعیت و روحانیت. تهران: انتشارات صدرا.
۲۸. ملکوتیان، مصطفی. ۱۳۸۷. «ایدئولوژی و رهبری و تاثیر آن بر پیروزی سریع، ثبات پایدار و بازتاب جهانی انقلاب اسلامی ایران». فصلنامه سیاست. دوره ۴۰. شماره ۲.
۲۹. ملکی زوارم، حسین. ۱۳۸۸. «مقایسه تطبیقی سبک مدیریت جهادی با سایر سبک‌های مدیریتی». مستخرج از کتاب چاپی دومین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی.
۳۰. مهربانی، امیر حمزه. ۱۳۹۴. «مدل بومی توانمندسازی نیروهای اداری با استفاده از نظام ارزشی اسلام». تهران: نشر مرکز پژوهش‌های اسلامی مجلس شورای اسلامی، گروه مطالعات اسلام و سیاست.
۳۱. نصری، قدیر. ۱۳۸۷. «جامعه‌شناسی امنیت ملی: مطالعه موردی جمهوری اسلامی ایران». مجله علوم راهبردی دفاعی. دوره ۸. شماره ۲۸.
۳۲. هزاهه، علی. ۹۳۱۳. ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت جهادی. تهران: نشر نورا.
33. Tenenhaus, M., Vinzi, V., Chatelin, Y. Lauro, c., 2005. «PLS path modeling». Computational Statistic and Data Analysis System, 48(1).p.159-205.